

Asia: VN/630/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi ilmastolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Kunnan ilmastosuunnitelman laatimisen aikaväli (14 a § 1 mom)

-

Kunnan ilmastosuunnitelman sisältö (14 a § 1–2 mom)

-

Kunnan ilmastosuunnitelman seuranta (14 a § 3 mom)

-

Kunnan ilmastosuunnitelman huomioiminen kuntastrategiassa ja toimintakertomuksessa (14 a § 3 mom)

-

Mahdollisuus laatia ilmastosuunnitelma yhdessä alueen muiden kuntien kanssa (14 a § 4 mom)

-

Muutoksenhaku valtioneuvoston päätöksiin ilmastolain soveltamisalalla (21 b § 1–4 mom)

-

Muutoksenhaku kuntien ilmastosuunnitelmiin (21 b § 5 mom)

-

Esityksen vaikutukset (HE-luonnoksen perusteluiden luku 4.2)

-

Muut huomiot

Ehdotetut täydennykset ilmastolakiin ovat kannatettavia. Lapsiasiavaltuutetun tapaamisissa lasten ja nuorten kanssa on noussut säännönmukaisesti esiin kasvava huoli ilmastosta ja ympäristön tilasta. Lapsiasiavaltuutettu on lisäksi useissa yhteyksissä tuonut esiin huolensa lasten oikeusturvan tilasta, ja pitää tervetulleena, että ilmastolaissa pyritään selkiyttämään muutoksenhakukysymyksiä.

Kunnan ilmastosuunnitelma

Lapsiasiavaltuutettu pitää erittäin myönteisenä, että ilmastosuunnitteluelvoite ulotetaan koskemaan myös kuntia. Nuorisoneuvoston kuuleminen on esitysluonnoksessa mainittu esimerkkinä tavasta, jolla lapsia ja nuoria voidaan kuulla kunnan ilmastosuunnitelmasta (s. 42). Koska lapset ovat toistuvasti jakaneet ilmastomuutoksen ja ympäristöön liittyviä näkemyksiään ja huoliaan tapaamisissaan lapsiasiavaltuutetun kanssa sekä suoraan sanoneet, että päättäjien pitäisi kuulla lapsia enemmän, YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 12 artiklan mukainen lapsen oikeus tulla kuulluksi voisi vahvemmin näkyä nyt esitetystä. Kunnan nuorisovaltuuston tai -neuvoston kuuleminen (s. 42) on varmasti hyvä tapa antaa lapsille ja nuorille mahdollisuus ilmaista mielipiteitään, mutta lasten tulisi voida halutessaan vaikuttaa kunnan ilmastosuunnitelmiin myös muilla tavoin. Moni lapsi ei välttämättä edes tiedä nuorisovaltuuston tai -neuvoston olemassaolosta, ja lisäksi näiden elinten jäsenet ovat pääsääntöisesti yli 13-vuotiaita.

Lapsiasiavaltuutettu on esittänyt huolensa lasten osallistumisoikeuksien toteutumiseen liittyen ja katsoo, että Suomessa on puutteita erityisesti joidenkin lapsiryhmien, kuten pienten tai vamman kanssa elävien lasten, kohdalla. On myös ongelmallista, että lasten vaikuttamista yhteiskunnassa pyritään vahvistamaan pääasiassa aikuislähtöisesti ja edustuksellisten rakenteiden kautta. Oikeuden kertoa näkemyksensä ja vaikuttaa tulee tapahtua myös arjessa eli siellä, missä lapset ja nuoret luonnostaan ovat.(1) YK:n lapsen oikeuksien komitea on esimerkiksi Islannille ja Alankomaille antamissaan loppupäätelmissä korostanut koulun roolia.(2)

Lisäksi on hyvä huomioida, että YK:n lapsen oikeuksien komitea on toistuvasti sopimusvaltioille antamissaan loppupäätelmissä huomauttanut lasten kuulemismahdollisuuksien turvaamisesta ilmasto- ja ympäristökysymyksissä. Komitea on enenevässä määrin ottanut kantaa ilmastomuutokseen ja useissa sopimusvaltioille antamissaan loppupäätelmissä korostanut lasten näkemysten systemaattista huomiointia ilmastotoimia suunniteltaessa. Komitea on todennut, että lasten näkemysten kuulemisen tulisi olla edellytys kaikille viranomaisten päätöksentekomenettelyille, jotka koskevat ympäristöä.(3)

Ilmastolain mukainen muutoksenhaku

Lapsiasiavaltuutettu pitää erittäin tervetulleena muutoksena, että ilmastolakiin lisätään sääntelyä muutoksenhausta. Syksyllä 2021 antamassaan lausunnossa ilmastolaista lapsiasiavaltuutettu piti myönteisenä, että lakiehdotuksessa oli kattavasti huomioitu ilmastomuutoksen vaikutukset

lapsiin(4), ja myös nyt käsillä olevassa esitysluonnoksessa todetaan ilmastonmuutoksen vaikutusten kohdistuvan ”erityisellä tavalla” lapsiin (s. 28). Jää kuitenkin epäselväksi, tarkoitetaanko edellä mainitulla muotoilulla sitä, että lapset katsotaan 21 b §:n edellyttämällä tavalla henkilöiksi, joilla on pelkästään ikänsä puolesta valitusoikeus, koska ilmastonmuutos koskee heitä erityisellä tavalla.

Esitysluonnoksen perusteluissa ehdotetusta 21 b §:stä todetaan, että valitusoikeus ilmastolain mukaisesta valtioneuvoston päätöksestä olisi (muun muassa) henkilöillä, ”joiden oikeutta, velvollisuutta tai etua ilmastonmuutoksen tai sen hillitsemisen vaikutukset tai siihen sopeutuminen voivat erityisellä tavalla koskea” (s. 46). Esitysluonnoksessa luetellaan esimerkkejä siitä, mitä erityisyys voi esimerkiksi tarkoittaa, mutta jää epäselväksi, miksei lasten erityisalttiutta ilmastonmuutoksen vaikutuksille ole tässä kohdin huomioitu. Ilmastonmuutos vaikuttaa lähtökohtaisesti erityisellä tavalla kaikkiin lapsiin (tämä siis todetaan nimenomaisesti myös esitysluonnoksessa, s. 28), mutta nyt ehdotetun lainkohdan muotoilu ja perustelut antavat vaikutelman, että valitusoikeus edellyttää jotain sellaista erityisyyttä, joka tekee yksittäisen lapsen asemasta erityisen epäedullisen suhteessa muihin lapsiin.(5) Lapsiasiavaltuutettu kaipaa selvennystä tähän ja toivoo, että myös soveltamiskäytännössä tunnustetaan lasten erityinen asema pelkästään ikänsä vuoksi.

Lapsiasiavaltuutettu myös muistuttaa tässä yhteydessä YK:n lapsen oikeuksien komitean päätöksestä liittyen lasten tekemään ilmasto- ja ympäristövalitukseen(6), jossa komitea on muun ohella alleviivannut ilmastonmuutoksen erityisiä vaikutuksia lapsiin ja todennut, että lasten oikeuksia tulisi tästä näkökulmasta erityisesti suojella. Lisäksi komitea korosti sopimusvaltioiden vastuuta myös rajojensa ulkopuolella ja piti lasten valitusta aiheellisena, muttei ottanut valitusta tutkittavaksi, sillä kaikkia käytettävissä olevia kansallisia oikeussuojakeinoja ei ollut käytetty. Komitean päätökseen ja sen perusteluihin olisi aiheellista viitata ehdotetun 21 b §:n perusteluissa.(7) Lapsiasiavaltuutettu edellyttää, että lasten erityinen asema huomioidaan asianmukaisesti ilmastolain 21 b §:n mukaisen valitusoikeuden määräytymisessä.

1 Ks. Lapsiasiavaltuutetun kannanotto lapsiasiavaltuutetun vuosikertomuksessa 2020 ”Pandemian varjossa kohti maapallon tulevaisuutta” (toim. Elina Pekkarinen ja Katja Mettinen) Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2021:1, s. 11–14.

2 CRC/C/NLD/CO/5–6, kohta 32 ja CRC/C/ISL/CO/5-6, kohta 35.

3 Ks. esim: CRC/C/CAN/CO/5–6, kohdat 22 ja 37; CRC/C/ZMB/CO/5–7, kohta 35;

CRC/C/ISL/CO/5-6, kohta 35; CRC/C/NLD/CO/5-6, kohta 32.

4 Ks. Lapsiasiavaltuutetun lausunto luonnoksesta uudeksi ilmastolaiksi, 6.9.2021.

5 S. 46: ”Erityisyys tarkoittaisi jotakin sellaista ilmastonmuutokseen, sen hillintään tai siihen

sopeutumiseen liittyvää seikkaa tai ominaisuutta, joka asianomaisen kohdalla eroaa objektiivisesti siitä, mikä muutoin samassa asemassa olevilla on yleistä tai tavanomaista. Säännöksessä edellytetty erityisyys voisi liittyä esimerkiksi asumiseen, elinkeinoon, yritystoimintaan tai elinolosuhteisiin, sillä

niihin liittyy intressejä, joissa ilmastonmuutokseen hillintään tai siihen sopeutumiseen liittyvät vaikutukset voivat ilmetä.”

6 Ks. esim: CRC/C/88/D/104/2019.

7 Ks. tutkijatohtori Milka Sormusen erinomainen blogiteksti aiheesta: <https://2035legitimacy.fi/ykn-lapsen-oikeuksien-komitean-paatos-nuorten-ilmasto-ohjelmasta-tarjoaa-rakennuspaikoita-tuleviin-ilmasto-oikeudenkaynteihin/>.

Vahtera Sonja
Lapsiasiavaltuutetun toimisto